

О. ЗАРУБА,

кандидат військових наук, доцент,

Національна академія Служби безпеки України

ВІЙСЬКОВА СИМВОЛІКА ІНОЗЕМНОГО ЛЕГІОНУ ЗБРОЙНИХ СИЛ ФРАНЦІЇ

Військова символіка Іноземного легіону збройних сил Франції (елементи форми одягу, знаки розрізнення, шеврони та ін.) відображає історію легіону від його створення. Використання в сучасній українській військовій формі одягу історичних елементів сприятиме створення та передачі військових традицій, більш ефективному використанню військових формувань у бою.

Ключові слова: символіка, іноземний легіон, збройні сили Франції, уніформістика.

Zaruba O., PhD of military sciences, associate professor, National academy of security service of Ukraine. Military symbols of the foreign legion of the armed forces of France. Military symbols of the Foreign Legion of the French armed forces (elements of the uniform, signs distinction, chevrons, etc.) displays the history of the Legion since its creation. The use of the historical elements in modern Ukrainian military uniform will contribute to the creation and transfer of military traditions, more efficient use of the military forming in battle.

Key words: symbolism, Foreign Legion, French armed forces, science of uniforms.

У різні часи і у різних народів уніформа бійця і військова символіка на ній, як і символіка військових частин виконували однакову утилітарну функцію –

служували розрізненню підрозділів і частин з метою ефективного управління ними у бою і виконання окремим солдатом і підрозділом бойових завдань. Проте, такий суто прагматичний підхід не зміг би викликати всього розмаїття в уніформістиці протягом минулих часів і по сьогодні, не пояснює походження парадної форми одягу із багатьма декоративними і навіть екзотичними елементами. Чому ж все це існує?

Тому, що окрім функцій забезпечення сприятливого температурного режиму для бійця, вимоги свободи руху, захисту його від певних небезпек поля бою, розміщення предметів військової екіпіровки і т.п. уніформа є частиною більш широких військових традицій і повинна відображати:

національні особливості та символіку, належність до збройних сил певної держави;

належність до військових формувань, які мають власний історичний шлях розвитку;

бойові відзнаки і традиції військових формувань.

Така уніформа стає частиною військових традицій разом із прапорами військових частин, оркестрами і мелодіями маршів і пісень, парадами, ритуалами приведення до присяги, вшанування ветеранів, проведення дня військової частини, поховання полеглих, військовими музеями і багатьма іншими елементами. Традиції ж підтримуються з метою «вкорінити» бійця в історію, надати йому почуття єдності, готовності виконати військовий обов'язок, гордості за свій статус солдата і рід військ (військову частину), стійкості, рішучості і навіть самопожертви у разі необхідності. Тобто, традиції спрямовані так само на ефективне виконання окремим солдатом і військовим формуванням призначених бойових завдань.

Мета статті – розглянути військову символіку в уніформі Іноземного легіону збройних сил Франції (далі – легіон), її історичне походження та використання у військовій педагогіці і бойовій підготовці легіонерів. Звісно,

висновки, які ми зробимо будуть інтерпретовані на ті зміни, які відбуваються в уніформістиці і військовій символіці Збройних Сил України.

Іноземний легіон збройних сил Франції веде свій шлях розвитку від 1831 року, коли був сформований перший полк легіону. На сьогодні легіон має у своєму складі 8900 військовослужбовців 140 національностей, що становить 11% сухопутних військ Франції. Його складають 11 полків та інших формувань. Різноманіття національного складу рекрутів породило своєрідну методику вивчення мови, виховання і вишколу майбутніх легіонерів. Традиції уніформи вони також вивчають поряд із «Кодексом легіонера», піснями легіону і іншими елементами підготовки.

Про збереження традицій у легіоні задумалися вже через три десятиріччя після заснування легіону. Ідентичність легіону – це питання виживання і ефективності. Адже різношерстий національний склад вимагав формування нової ідентичності легіонера і гордості за службу в легіоні. Сьогодні девіз легіону – «*Legio patria nostra*» – легіон наша мати (у фр. мові слово «легіон» – жіночого роду). «Поняття традиції можна визначити для нас як спосіб реагувати й думати з покоління в покоління. Для нас, легіонерів, вона перетворюється в заповіт, що ми одержуємо з рук наших ветеранів. У традиції відбита наша самобутність, наші особистості, наші фізичні й моральні особливості», – пише в директиві своєму штабу командуючий легіоном у наші дні.

Найперший елемент уніформи і символ легіонера – *біле кепі*. Спочатку кепі було кольору хакі. Проте, під палючим африканським сонцем (перші сто років своєї історії легіон базувався на африканському континенті) кепі вигорали і ставали білими. В 1873 році з'явився чохол з білого ситцю, щоб прикривати потилиця легіонера в жаркий сезон в Алжирі. В 1902 році з'являється нова модель кепі: тепер тканину, яка прикриває потилицю, можна просто відстібнути. В 1932-м новий фасон – білий чохол просто натягається, а зверху залишається отвір, крізь який проглядає чорний колір кепі. У серпні 1933 року обидві моделі

дозволені як головний убір для вихідної форми, але до 1946 року їх носили тільки як літню форму. І тільки в 1964 році з'являється те саме «біле кепі», що з тих пір вважається символом легіону й вручається новим легіонерам в урочистій обстановці після закінчення курсу підготовки.

Уперше *зелені берети* надягли в 1948 році на парашутистів Першого Іноземного батальйону (згодом Другий парашутний полк) перед відправленням в Індокитай. Офіційно вони стали частиною уніформи у всіх парашутних підрозділах, включаючи алжирські, у липні 1957 року. Саме зелені, а не червоні, як прийнято у всіх французьких парашутистів. Це було зроблено для підняття бойового духу, адже у британському спецназі SAS тоді теж носили червоні берети. Парашутистам було запропоновано носити «свій» берет і з парадною формою, і під час десантування. А з 1959 року зелений берет ввели у форму всього легіону. На його підкладці – ярлик з написом «Legio Patria Nostra», а золота або срібна кокарда із гранатою й номером полку розташована, на відміну від англійських беретів, не на правому боці, а ліворуч. І ще одна відмінність берета легіону – він менший інших французьких армійських беретів.

Еполети теж мають у легіоні свою історію. До 1868 року легіонери носили такі ж еполети, як і у всій лінійній піхоті: червоні із золотим. В 1868 легіон отримав зелені еполети. Крім понять про красу, вважалось, що еполети прикривають від удару шаблею. Тричі за свою історію в легіоні еполети забороняли: вперше – під час Франко-пруської війни, вдруге – за наказом генерала Леваля з 1885-го по 1887-й, потім – у Першу світову війну... і забули скасувати наказ. І лише напередодні сторіччя легіону в 1931-м повернули, нарешті, їхні еполети. Їх носили не тільки з парадною формою, але й у вихідний день, увечері або у свята. Під час Другої світової війни про еполети знову забули, а потім і зовсім перестали виробляти. Лише в 1947 році з клопотання генерала Готьє виробництво відновилося, і легіонери радісно начепили на погони парадних кітелів улюблені еполети часів Другої імперії.

«Вовняний пояс призначений для підрозділів в Африці» – значилося в наказі експедиційних сил в 1830 році. Першими в Іноземному легіоні їх стали носити офіцери. Довжина пояса – 4 метри 20 сантиметрів при ширині 40 сантиметрів. Для того, щоб обмотати його навколо талії, легіонерів потрібна допомога товариша. *Синій вовняний пояс* – важливий аксесуар парадної форми в наші дні, а в ХІХ столітті легіонери носили його під одягом для того, щоб захиститися від переохолодження попереку й «прострілу». Тоді вважалося, що пояс рятує від укусів небезпечних комах, комарів і мух, які викликають лихоманку або малярію, і охороняє від кишкових інфекцій. З ним не розлучалися в Алжирі, Криму й Мексиці, тому що свято вірили в його чудодійну силу оберегу.

Легіонеру краватка начебто непотрібна. Хіба що в жарт її надягти. Саме так і зробила компанія неodrужених лейтенантів у Сіді-Бель-Аббесі під час одного зі своїх незліченних «попотів¹» в 1933 році. Наказано було прибути на пиятику в... *зеленій краватці*. Жарт сподобався, навіть начальник гарнізону полковник Азан «не помітив» явного порушення форми одягу. А в 1939 році в парадно-вихідну форму легіонерів були уведені краватки кольору хакі й чорні.

Краватки так і залишилися б спогадом про безтурботне довоєнне життя, якби в 1945 році полковник Готьє випадково не виявив на складі величезну партію краваток, що належали учасникам напіввійськового руху в Північній Африці «Chantiers de jeunesse». Цю організацію після «перемир'я» з німцями й розгону французької армії створила у вільній від німецької окупації зоні патріотична молодь. Зовні вона була схожа на скаутську, але в дійсності її члени проходили військовий вишкіл. Саме дивне, що краватки були одного кольору з «легіонерськими» зеленими! Їх роздали легіонерам, і ті почали із задоволенням їх носити – тепер вони відрізнялися від інших ще й краваткою!

¹ Попот – військова традиція спільного вживання алкоголю, гулянки з піснями і різними витівками.

Відношення легіонера до свого обмундирування добре виразив підполковник Амілахварі. За кілька годин до своєї героїської смерті в Лівійській пустелі він жартома сказав: «Коли існує небезпека постати перед Господом, потрібно бути одягненим за формою».

Традиція вигладжувати чотирнадцять складок на сорочці, особлива форма «піонерів» з сокирами та фартухами під час військового параду на честь Національного свята Франції, протез капітана Данжу на святі «Камерон» та десятки інших традицій у формі, відзнаках, піснях, маршовій ході, полкових святах становлять культурне надбання легіону, яке дозволяє сформувати нову ідентичність легіонера і сприяти славі бойових традицій легіону.

Прийняття нової форми всіх структур сектора безпеки і оборони України з історичними елементами УГА, УПА, Дієвої армії УНР, впровадження західних елементів в уніформістиці, надання почесних найменувань військовим частинам теж повертає нас до процесів «вкорінення» у власну історію з одночасною модернізацією та позначенням нашого європейського вектору розвитку.

Ці процеси не є простими і потребують інформаційного супроводу. Адже попередня, радянська історія уніформи теж вкорінена у менталітет військових. Звідси ми бачимо певну боротьбу за берет голубого кольору і тільник в десантно-штурмових військах, критику «м'яких» військових кашкетів і т.п. Для молодих бійців, як і в іноземному легіоні, слід проводити спеціальні заняття з походження елементів уніформи, підготовки і утримання форми одягу і жорстко вимагати дотримання цих правил. Форма ромбів на погонах для розрізнення військових звань, польового кашкета «мазепинки», плетива на погонах офіцерів повинна стати не просто декоративним елементом, а елементом історії української армії у яку органічно вплетена персональна історія окремого солдата чи офіцера. Інакше він буде перекотиполем без «тяглості» до землі і держави, яку він захищає, і легко перейде на бік противника, як багато українських військовослужбовців-зрадників у Криму.

Відношення до уніформи і традицій загалом в Іноземному легіоні може слугувати педагогічним прикладом для ЗС України у розвитку власних традицій з цих питань. Слід розробити конспекти для гуманітарної підготовки з питань історії уніформи, надрукувати історичні розвідки для бібліотек військових частин, зняти документальні і художні фільми про військо УНР, УПА, УГА, козацькі часи і інші періоди історії. Загалом створити власний варіант історії. Інакше Росія, крім фізичного загарбання Криму, «приватизує» князя Володимира, встановить йому монумент перед Кремлем, дасть власну інтерпретацію його історії у фільмі «Вікінг», зазіхатиме на Анну Русинку і інші персонажі не лише Київської Русі, а й України часів Богдана Хмельницького і інших історичних періодів. Все частіше у російських фільмах роль негативних персонажів відводиться саме українцям: поліцаям, бандерівцям і просто злочинцям і негідникам.

В. Липинський у своїй праці «Листи до братів хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму» сформулював тезу про необхідність для українського народу створити власну «легенду про жовніра», головну ідею про те, чому, як і за що має воювати український народ. Сучасний український «жовнір» повинен отримати «відновлену» ідентичність: від уніформи і традицій до сучасного стану і героїки нової війни. Тільки така армія і такий боєць буде здатний діяти ефективно перед викликами третього тисячоліття.